

Т е м а

**“Засоби оперативно-
розшукової діяльності”**

П л а н

1. ОПЕРАТИВНІ ТА ІНШІ ОБЛІКИ ПМ.
2. ОПЕРАТИВНА ТЕХНІКА.
3. СПЕЦІАЛЬНО НАВЧЕНІ ТВАРИНИ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. ЗУ „Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року.
2. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: Ч.1, Підручник, Харків, 2002 року. – 336 с.
3. ОРД ПМ. Навчальний посібник за загальною ред. Білоуса В.Т.
4. Орд: Навч.посібн. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, Д. Й. Никифорчук та ін. / За ред. Проф. О.М. Джужи. – К.: правова єдність, 2009. – 310 с.

ПІД ЗАСОБАМИ ОРД РОЗУМІЮТЬ
СУКУПНІСТЬ ЗНАРЯДЬ (МАТЕРІАЛЬ-
НОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ) ТА
НАУКОВО ОБГРУНТОВАНИХ
ПРИЙОМІВ ЇХ ПРАВОМІРНОГО
ЗАСТОСУВАННЯ СУБ'ЄКТАМИ ОРД З
МЕТОЮ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЦІЄЇ
ДІЯЛЬНОСТІ.

ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ОРД
СПРЯМОВАНО НА ОТРИМАННЯ ЧИ
РЕАЛІЗАЦІЮ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ АБО СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ
ЦЬОГО.

ЗАВДЯКИ ЗАСТОСУВАННЮ
СПЕЦІАЛЬНИХ ПРИЙОМІВ ЗВИЧАЙНА
КВАРТИРА ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ НА
КОНСПІРАТИВНУ, ПОБУТОВИЙ
ДИКТОФОН – НА ЗАСІБ НЕГЛАСНОГО
ЗВУКОЗАПИСУ, ЦИВІЛЬНИЙ ОДЯГ – НА
ОПЕРАТИВНИЙ ГАРДЕРОБ.

ДО ЗАСОБІВ ОРД ВІДНОСЯТЬ:

1. ОПЕРАТИВНІ ТА ІНШІ ОБЛІКИ;
2. ОПЕРАТИВНУ ТЕХНІКУ;
3. СПЕЦІАЛЬНО НАВЧЕНИХ ТВАРИН;
4. РОЗВІДУВАЛЬНІ КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ;
5. ЖИТЛОВІ, СЛУЖБОВІ ТА ІНШІ ПРИМІЩЕННЯ;
6. ЗАСОБИ МАСКУВАННЯ ТА ІМІТАЦІЇ
7. ОБ'ЄКТИ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ ФУНКЦІЮ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ.

1. Оперативні та інші обліки ПМ

Оперативний облік — це система реєстрації, накопичення, класифікації та зберігання даних про осіб, предмети, події за їх прикметами і ознаками, призначена для ефективного інформаційного забезпечення оперативних підрозділів у боротьбі із злочинністю.

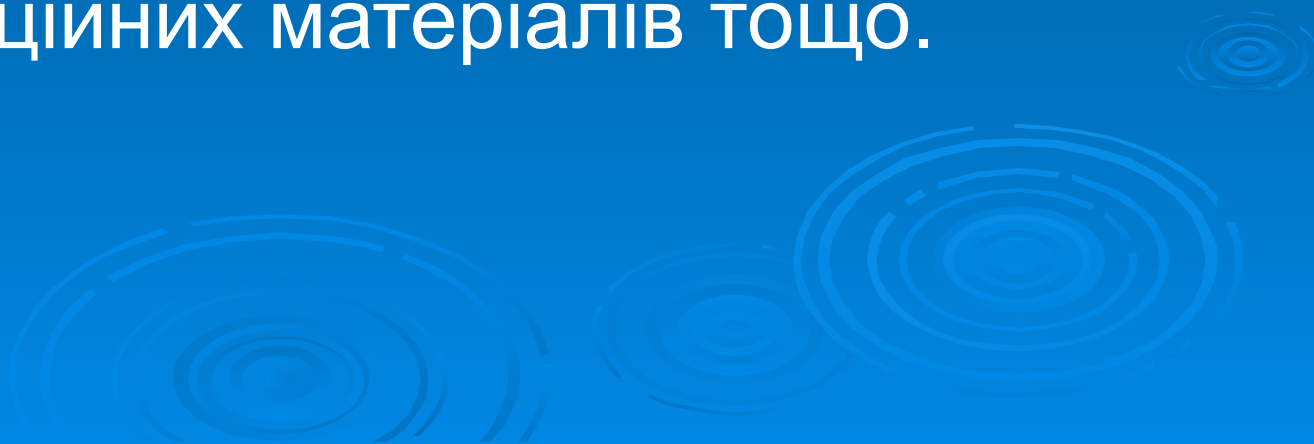
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОПЕРАТИВНИХ ОБЛІКІВ

- 1) ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ;
- 2) ПОВНОТА;
- 3) СВОЄЧАСНІСТЬ;
- 4) ЦІЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР;
- 5) ПРАВОМІРНІСТЬ ПОСТАНОВКИ НА ОБЛІК;
- 6) КОНСПІРАТИВНІСТЬ.

Оперативні обліки, на відміну від обліків загального користування, розглядаються як основний найважливіший негласний засіб оперативно-розшукової діяльності у попередженні, розкритті, розслідуванні злочинів, розшуку злочинців і осіб, які зникли безвісти.

Таку інформацію оперативні працівники отримують при здійсненні оперативно-розшукових заходів, проведенні агентурної роботи, аналізу та перевірки листів, заяв, скарг громадян, повідомлень керівників установ, організацій, підприємств, виступів у засобах масової інформації, інших офіційних матеріалів тощо.

ОПЕРАТИВНІ ОБЛІКИ ПМ

- А) ОБЛІКИ ГЛАСНИХ ТА НЕГЛАСНИХ ПОЗАШТАТНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ОСІБ З ЯКИМИ ВСТАНОВЛЕНА КОНФІДЕНЦІЙНА СПІВПРАЦЯ.
- Б) ОБЛІКИ ОСІБ, СТОСОВНО ЯКИХ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ *ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ ЗАХОДИ*.
- В) ОБЛІКИ *ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ СПРАВ (ОРС)*.

МЕТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ОСІБ, З ЯКИМИ ВСТАНОВЛЕНА КОНФІДЕНЦІЙНА СПІВПРАЦЯ:

1. Встановлення факту негласної співпраці особи, яка перевіряється і попередження випадків одночасного залучення одних і тих же громадян різними оперативними працівниками.
2. Запобігання відновлення зв'язку з особами, які були виключені з агентурного апарату за негативними мотивами;

3. Забезпечення, а за необхідності, відновлення зв'язку з особами, які раніше були у негласній мережі;
4. Складання статистичної звітності та аналізу даних про кількість, розстановку, рух, якісний склад негласного апарату.

ОБЛІК ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ:

У ГОУПМ ДФСУ:

- ✉ ШЛЯХОМ ЖУРНАЛЬНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ НЕГЛАСНОГО АПАРАТУ, ЯКИЙ ПЕРЕБУВАЄ НА ЗВ'ЯЗКУ У ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ГУПМ
- ✉ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКОВИМ ПІДРОЗДІЛОМ СТАТИСТИЧНО-ДОВІДКОВОЇ КАРТОТЕКИ ЗА ПРІЗВИЩАМИ.

В ОУПМ ДФС ОБЛАСТЕЙ, м. Києва та
Центрального офісу:

В оперативних підрозділах

- 📧 шляхом **ЖУРНАЛЬНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ** негласного апарату, який перебуває на зв'язку у оперативних працівників УПМ, Центрального офісу;
- 📧 ведення статистично-довідкової картотеки за прізвищами негласного апарату.

У відділах ПМ в районах, містах і т. д.
шляхом **ЖУРНАЛЬНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ**
негласного апарату, який перебуває на
зв'язку у оперативних працівників

На кожного А, РЗД, УКК чи ЯК

Заповнюються **особова картка**, яка після реєстрації направляється в обліковий апарат ГОУПМ, ОУПМ, Центрального офісу і включається у **статистично-довідкову-картотеку** для ведення довідкової роботи.

На кожного Інф.

Заповнюються дві **облікові картки**, одна з яких після реєстрації в журналі обліку особових та робочих справ надсилається в обліковий підрозділ.

ПІДСТАВОЮ ДЛЯ ВЗЯТТЯ НА
ОПЕРАТИВНИЙ ОБЛІК ОСІБ, СТОСОВНО
ЯКИХ ЗАВЕДЕНІ ОРС ТА ПРОВОДЯТЬСЯ
ОРЗ Є ПОСТАНОВА ОПЕРАТИВНОГО
ПРАЦІВНИКА ПРО ЗАВЕДЕННЯ ОРС, ЯКА
НЕ ПІЗНІШЕ ДВОХ ДІБ ПІСЛЯ
ЗАТВЕРДЖЕННЯ З ІНФОРМАЦІЙНОЮ
КАРТКОЮ ТА КАРТКОЮ ОПЕРАТИВНОГО
ОБЛІКУ НАПРАВЛЯЄТЬСЯ В ОБЛІКОВІ
ПІДРОЗДІЛИ ГОУПМ.

ЗАЛЕЖНО ВІД ПІДСТАВ ДЛЯ
ПРОВЕДЕННЯ ОРД ОРС УМОВНО
ПОДІЛЯЮТЬСЯ НА :

ОРС “ЗЛОЧИН”;
ОРС “ ЗАХИСТ”,
ОРС “РОЗШУК”.

ДЛЯ РЕЄСТРАЦІЇ ОРС В ОБЛІКОВОМУ
ПІДРОЗДІЛІ І ПОСТАНОВКИ НА
ОПЕРАТИВНИЙ ОБЛІК КОЖНОГО ІЗ
РОЗРОБЛЮВАНИХ, ОПЕРАТИВНИЙ
ПРАЦІВНИК ЗАПОВНЮЄ
ІНФОРМАЦІЙНУ КАРТКУ НА ОРС, А
ТАКОЖ КАРТКУ ОПЕРАТИВНОГО ОБЛІКУ
ПО ОРС НА ОСОБУ, ЯКА ПІДЛЯГАЄ
РОЗРОБЦІ.

КЕРІВНИКИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ
ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ СВОЄЧАСНУ
РЕЄСТРАЦІЮ СПРАВ ТА ВНЕСЕННЯ
ЗМІН У ІНФОРМАЦІЙНІ КАРТКИ ТА
КАРТКИ ОПЕРАТИВНОГО ОБЛІКУ,
ЗДІЙСНЮЮТЬ КОНТРОЛЬ ЗА
ПРАВИЛЬНИМ ОФОРМЛЕННЯМ
ПРИПИНЕНИХ СПРАВ ОПЕРАТИВНОГО
ОБЛІКУ ДЛЯ ЗДАЧІ В АРХІВ ТА
ДОТРИМАННЯ СТРОКІВ УТРИМАННЯ
ОСІБ НА ОПЕРАТИВНОМУ ОБЛІКУ.

ПІСЛЯ РЕЄСТРАЦІЇ ПОСТАНОВА, НА ЯКІЙ
ПРОСТАВЛЯЄТЬСЯ ПРИСВОЄНИЙ
СПРАВИ НОМЕР, ПОВЕРТАЄТЬСЯ У
ВІДПОВІДНИЙ ОПЕРАТИВНИЙ ПІДРОЗДІЛ,
ЯКИЙ БУДЕ ВЕСТИ РОЗРОБКУ.

ПОСТАНОВА РАЗОМ ІЗ МАТЕРІАЛАМИ
ОРС РЕЄСТРУЄТЬСЯ В ЖУРНАЛІ ОБЛІКУ
ОРС І ВИДАЄТЬСЯ ПІД РОЗПИСКУ
ОПЕРАТИВНОМУ ПРАЦІВНИКУ, ЩО
ПРОВОДИТЬ РОЗРОБКУ.

Оперативні підрозділи ПМ у межах технічних можливостей ГОУПМ ДФСУ та ОУПМ можуть створювати автоматизовані інформаційні системи.

Створення і функціонування систем, що містять інформацію, яка становить державну таємницю, повинні відповідати вимогам режиму секретності та ЗУ “Про захист персональних даних”.

2. ПИТАННЯ

Під оперативною технікою розуміють систему наукових положень і розроблених на їх основі технічних засобів, способів і прийомів їх правомірного застосування (здебільшого негласного) в процесі здійснення ОРД в цілях пошуку, отримання та фіксації фактичних даних щодо протиправних діянь окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена чинним кримінальним законодавством.

Засоби оперативної техніки призначені для безпосереднього отримання інформації, а також виконання супутніх функцій: сприяння доступу до інформації, створення умов для її виникнення, здійснення зв'язку, транспортування та фізичного захисту в процесі проведення ОРД.

Основні засоби, які використовуються при проведенні негласних заходів, поділяють на засоби розвідувальної, пошукової, пенітративної, кондиціональної та спеціальної техніки.

ПІД **ЗАСОБАМИ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ**
РОЗУМІЮТЬ ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ, ЯКІ
СПЕЦІАЛЬНО СТВОРЕНІ ТА ЗАСТОСО-
ВУЮТЬСЯ ДЛЯ НЕГЛАСНОГО ОТРИМАННЯ
ІНФОРМАЦІЇ, ЩО РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ В
РІЗНИХ СЕРЕДОВИЩАХ (КАНАЛАХ) АБО
ЗБЕРІГАЄТЬСЯ НА МАТЕРІАЛЬНО-
РЕЧОВИХ НОСІЯХ.

До засобів розвідувальної техніки належать засоби:

- відеоспостереження та відеофотозйомки;
- звукового контролю та звукозапису;
- отримання інформації з радіоефіру;
- зняття інформації з каналів провідного зв'язку .

До засобів *пошукової техніки* належать технічні засоби, призначені для пошуку певних об'єктів у визначеному місці – середовищі (грунті, водоймищах), виявлених схованках, пробах речовин тощо.

За допомогою пошукових засобів виявляють місце кошовних металів, улаштованих схованок, трупів людей, рухомих об'єктів, радіоелектронної апаратури, сліди виділень людського організму, сліди спеціальних хімічних та радіоактивних речовин, теплові сліди тощо.

Засоби *пенітративної*
техніки призначені для забезпечення
проникнення в приміщення,
транспортні засоби та інші місця з
метою отримання або реалізації
інформації.

До цих засобів належать технічні засоби відчинення запірних пристроїв (комплекти ключів, маніпуляційне приладдя (відмички, спеціальні вібратори), комп'ютерні комплекси відчинення замків); засоби подолання систем охорони (охоронної сигналізації, охоронного телебачення, систем контролю доступу); засоби нейтралізації тварин, а також засоби негласного проникнення в комп'ютерні системи та мережі.

Засоби кондиціональної техніки

призначені для створення умов, що сприяють виникненню інформації, яка може стати оперативно-розшуковою. До цих засобів відносять поліграфи („детектори брехні“), засоби створення композиційних портретів, засоби негласного дактилоскопіювання, а також спеціальні хімічні речовини (барвники, люмінофори, індикатори, запахові препарати тощо).

Спеціальними технічними засобами є
технічні засоби, устаткування,
апаратура, прилади, пристрої,
препарати та інші вироби, спеціально
створені, розроблені, запрограмовані
або модернізовані для виконання
завдань з негласного отримання
інформації під час здійснення ОРД.

До таких засобів належать **спеціальні технічні засоби** для :

- негласного отримання та реєстрації аудіоінформації;

 - негласного прослуховування телефонних переговорів;

- негласного контролю поштових повідомлень і відправлень;

- негласного обстеження предметів і документів;

- негласного проникнення у приміщення, транспортні засоби, інші об'єкти та їх обстеження;
- негласного контролю за переміщенням транспортних засобів та інших об'єктів;
- негласного отримання (зміни, знищення) інформації з технічних засобів її зберігання, обробки та передачі.

Отже, **засобом**, при проведенні ОРД слід вважати сукупність знаряддя (певного матеріального об'єкта) та прийомів його застосування з метою вирішення завдань при виявленні та розкритті злочинів.

Будь-який матеріальний об'єкт будь-якого призначення сам по собі, без прийомів його застосування не може виконувати функції засобу; за його допомогою не можна отримувати або реалізовувати негласні (розшукові) слідчі дії без відповідної методики.

**категорично забороняється
застосовувати**

технічні пристрої, а також хімічні, психотропні та інші речовини, що можуть завдати шкоди здоров'ю працівників, які ними користуватимуться, населенню, тваринному та рослинному світові, навколишньому середовищу.

1. Інформаційне забезпечення фіскальної служби України

ЗУ “Про оперативно-розшукову діяльність”, “Про міліцію”, “Податковим кодексом”,
оперативним підрозділам надано
право створювати та застосовувати
інформаційні системи.

Основу інформаційного забезпечення ПМ ДФС складають Центральна база даних (ЦБД) юридичних осіб (як суб'єктів підприємницької діяльності так і некомерційних організацій) та Державний реєстр фізичних осіб (ДРФО).

Окрім основних електронних обліків,
для контролю за реєстрацією
платників податків та їх діяльністю
використовуються інформаційні
масиви інших міністерств, відомств
та установ, з якими укладено угоди
щодо обміну інформацією:

1. Банк даних про види і суми сплачених податків суб'єктами підприємницької діяльності - юридичними особами.
2. Інформація про банківські рахунки суб'єктів підприємництва (інформація надається банківськими установами).
3. Дані Держкомстату України - Єдиний реєстр підприємств і організацій України.
4. База даних експортно-імпортних вантажних митних декларацій.
5. База даних загублених паспортів.

6. База даних порушників строків повернення валютної виручки
7. База даних «Злочин»
8. База даних АІС «Аудит»
9. База даних розшукуваних по постанові слідчого або рішенню суду осіб підрозділами податкової міліції.
10. База даних АРМ ФСПД (фіктивний суб'єкт підприємницької діяльності)

4. Обліки органів внутрішніх справ та інформаційно-пошукові системи оперативно-розшукового призначення

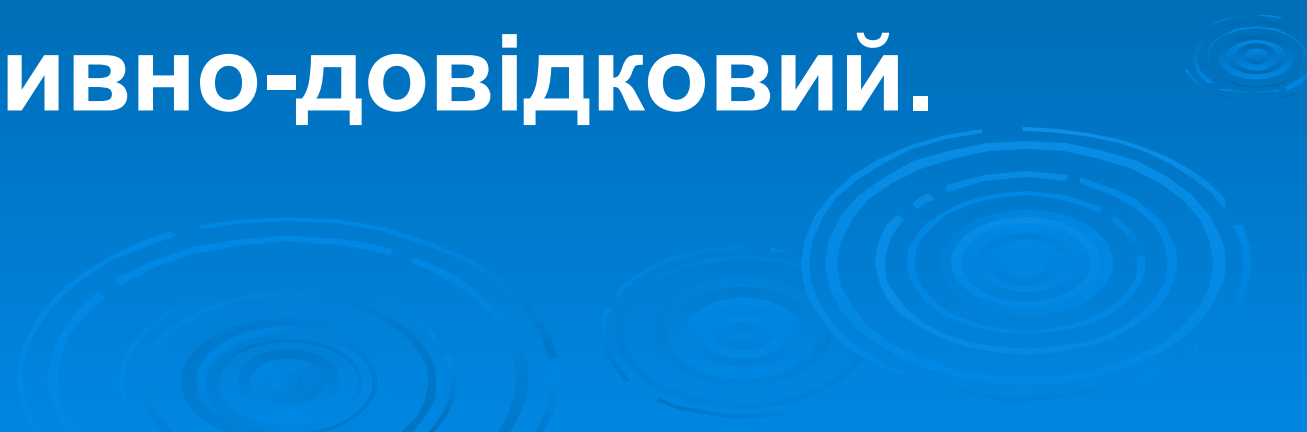
В органах внутрішніх справ України, залежно від рівня в системі МВС, створено та функціонує близько ста різних обліків, що надають підрозділам і службам ОВС інформацію, необхідну для прийняття відповідних рішень і дій.

Відповідно до напрямку функціонування
галузевих служб розрізняють:

- кримінологічні,
- криміналістичні,
- адміністративні обліки.

- Крім того, поряд з обліками загального користування, в органах внутрішніх справ створені обліки спеціального призначення, які формують і використовують виключно оперативні підрозділи ОВС і кримінальної міліції.
- Залежно від завдань, що вирішуються, **криміналістичні обліки** мають пошукове і довідкове призначення.
- **Адміністративні обліки** складаються з адміністративно-профілактичної та адміністративно-довідкової підсистем.

Оперативні обліки умовно поділяються на:

1. **оперативно-розшуковий,**
  2. **оперативно-профілактичний,**
  3. **оперативно-довідковий.**
-
- A decorative graphic consisting of several sets of concentric circles in a lighter shade of blue, located in the bottom right corner of the slide.

На оперативно-розшуковому обліку перебувають особи:

- раніше судимі за умисні тяжкі злочини;
- фігуранти справ оперативних розробок;
- штатні негласні співробітники ОВС і керівники конспіративних підприємств;
- позаштатні співробітники (агенти, інформатори), які негласно надають допомогу ОВС у боротьбі зі злочинністю.

Оперативно-профілактичний облік призначається для інформаційного забезпечення індивідуально-профілактичної роботи з особами із кримінального середовища. Цей облік ведеться у всіх оперативних підрозділах ОВС стосовно осіб, поведінка яких свідчить про їх кримінальну активність, проте відсутні підстави для заведення на них оперативно-розшукових справ.

В інформаційній мережі ОВС України функціонують такі підсистеми:

1. "ІБД"
2. "Розшук"
3. "ОДК"
4. "Оріон"
5. "Пізнання"
6. "Наркобізнес"
7. "Арсенал"

3. Оперативна техніка

Для попередження і розкриття злочинів, розшуку зниклих злочинців і громадян, які пропали безвісти, використовуються різні апарати, прилади, пристрої, а саме:

- **технічні прилади загального призначення;**
- **експертно-криміналістична техніка;**
- **технічні засоби оперативно-розшукового призначення.**

□ **Технічні прилади загального призначення забезпечують виконання організаційних та управлінських функцій. Насамперед це засоби радіо провідного зв'язку, телевізійного спостереження, збирання, обробки та зберігання інформації, оргтехніка, пристрої охоронно-пожежної сигналізації тощо.**

□ **Експертно-криміналістична техніка** використовується, як правило, у кримінальному судочинстві для збирання і дослідження різного виду доказів (слідів, предметів, документів тощо). Тактика застосування й використання таких засобів є предметом вивчення науки "Криміналістика".

□ Технічні засоби оперативно-розшукового призначення (оперативна техніка) є одними з основних в оперативно-розшуковій діяльності. Їх найбільш характерна і визначальна риса - це можливість застосування в розвідувально-пошуковій роботі, спрямованій на виявлення і фіксацію осіб, предметів і фактів, пов'язаних із підготуванням або вчиненням злочинів, у процесі негласної (не процесуальної) діяльності.

Оперативна техніка як засіб ОРД

- це комплекс спеціально виготовлених або пристосованих приладів, пристроїв, апаратів, хімічних речовин, індикаторів тощо для переважно негласного (зашифрованого) застосування при здійсненні оперативно-розшукових заходів, їх правомірного використання з метою попередження та розкриття злочинів, розшуку зниклих злочинців і безвісти зниклих осіб.

Застосування оперативної техніки сприяє вирішенню таких оперативно-розшукових завдань:

- виявлення і фіксація відомостей, які вказують на факти злочинної діяльності, а також осіб, причетних до неї;
- створення умов, сприятливих для виникнення та виявлення слідів злочину і дій зловмисників;
- забезпечення конспірації під час проведення оперативних комбінацій та інших розшукових заходів;

- документування протиправних дій осіб, котрі перевіряються чи розроблюються, з метою отримання фактичних даних, які можна використати при розслідуванні та судовому розгляді кримінальних справ;
- виявлення фактів використання злочинцями технічних засобів для проведення контррозвідки проти правоохоронних органів.

Правову основу

застосування оперативної техніки становлять Закони України "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про міліцію", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю", кримінально-процесуальне законодавство, інструкції, настанови та інші нормативні акти ДПА України, СБУ та МВС України.

Головними умовами застосування оперативної техніки є:

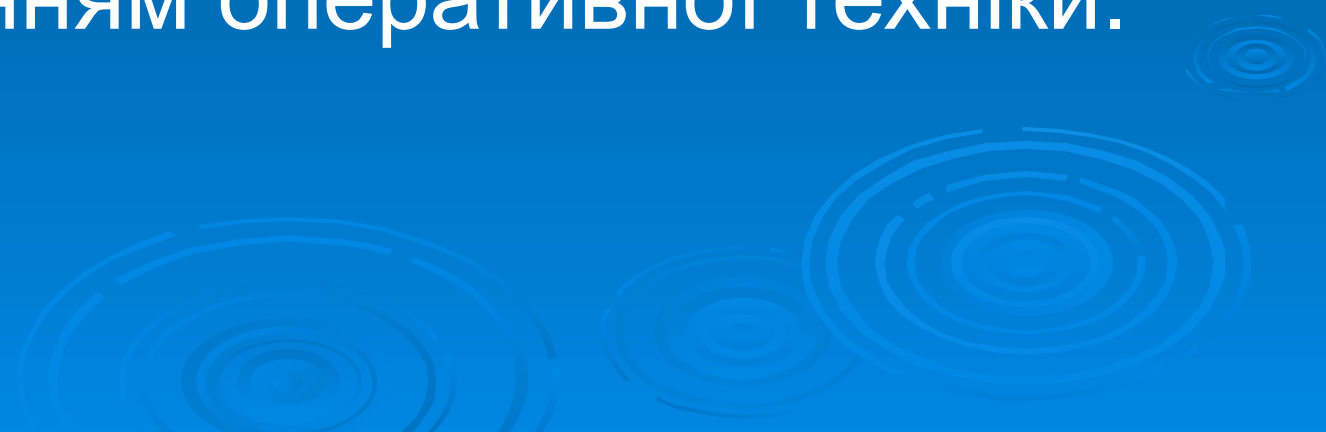
- дотримання вимог чинного законодавства щодо забезпечення непорушності прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави;
- забезпечення надійної конспірації в процесі застосування спеціальних технічних приладів, пристроїв, речовин.

**категорично забороняється
застосовувати**

такі технічні пристрої, а також хімічні,
психотропні та інші речовини, що
можуть завдати шкоди здоров'ю
працівників, які ними
користуватимуться, населенню,
тваринному та рослинному світові,
навколишньому середовищу.

Ініціаторами і суб'єктами негласного застосування технічних засобів у оперативно-розшукових заходах виступають співробітники оперативних підрозділів, у провадженні яких є справи оперативного обліку або інші матеріали, якщо їх розгляд потребує проведення оперативно-розшукових заходів із використанням оперативної техніки.

□ У випадках, коли застосування спеціальної техніки пов'язане з тимчасовим обмеженням прав людини і проводиться лише з дозволу судових органів, оперативно-розшукові заходи здійснюються тільки оперативно-технічними підрозділами ОВС і посадовими особами податкової міліції не нижче старшого оперуповноваженого в особливо важливих справах ГУПМ ДПА України, УПМ в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Різноманітні технічні засоби, що використовуються у боротьбі з правопорушеннями і злочинністю, за суб'єктами, метою і способом застосування поділяються на:

- 1. спеціальні**
- 2. основні**
- 3. допоміжні.**

До спеціальних оперативно-технічних засобів відносяться:

- - прилади зняття інформації з каналів зв'язку;
- - апаратура для здійснення слухового контролю;
- - пристрої перлюстрації кореспонденції та негласного спостереження в приміщеннях;
- - засіб "Бумеранг".

Групу основних оперативно-технічних засобів становлять прилади, пристрої:

- - негласної фіксації візуальної інформації;
- - одержання і фіксації аудіоінформації;
- - оперативного спостереження;
- - оперативного пошуку;
- - негласного дактилоскопіювання;
- - виготовлення суб'єктивних портретів;
- - спеціальні хімічні речовини;
- - засоби оперативної сигналізації.

Допоміжні оперативно-технічні засоби

- це апаратура зв'язку, спеціальний транспорт, зброя, засоби активного і пасивного захисту співробітників, засоби маскуванню тощо.

Службово-розшукові собаки.

Засоби оперативної техніки дозволяють отримувати та фіксувати акустичну та візуально-оптичну інформацію.

Водночас і досі не винайдений технічний пристрій, який надійно вловлював та розрізняв запахи. Єдиним засобом ОРД, що дозволяє отримувати одорологічну інформацію, сьогодні залишаються службово-розшукові собаки.

Кожна людина є носієм індивідуального, притаманного лише їй запаху, який формується як комплекс запахів потожирових та інших виділень людського організму, а також відмерлих лусочок шкіри. Людина завжди залишає в місцях свого перебування мікрочастки, які є носіями її індивідуального запаху.

Ці запахові сліди дозволяють з допомогою службово-розшукового собаки: з'ясувати, чи перебувала особа у певному місці (зокрема на місці вчинення злочину); встановити, чи торкалася вона певних речей, які є знаряддям або предметом злочину; здійснювати переслідування злочинця по його запахових слідах.

Крім здатності вловлювати та розрізняти запахи, в оперативно-розшуковій діяльності використовують й інші якості службово-розшукових собак, а саме їх фізичну силу та інстинкти хижака, застосовуючи їх для затримання злочинців.

Натреновані собаки здатні виконувати близько 30 команд інструктора-кінолога. Безпосереднє використання собак у процесі оперативно-розшукових заходів здійснюють фахівці-кінологи за запитом оперативного підрозділу.

Забороняється застосовувати службово-розшукових собак для затримання: жінок з явними ознаками вагітності; осіб похилого віку та з вираженими ознаками інвалідності; неповнолітніх, крім випадків вчинення ними збройного нападу чи збройного опору; громадян, які мають при собі дітей; порушників громадського порядку, дії яких тягнуть за собою лише адміністративну відповідальність; заарештованих в адміністративному порядку.

Про застосування службово-розшукового собаки працівник міліції рапортом доводить до відома безпосереднього начальника. Про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування собаки, працівник міліції зобов'язаний негайно і письмово повідомити своєму начальникові для сповіщення прокурорів. Перевищення повноважень по застосуванню службово-розшукових собак тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Застосування службово-розшукового собаки *на місці злочину* передбачає виявлення об'єктів, з якими злочинець імовірно перебував у контакті й на яких міг залишити свої запахові сліди. Такими об'єктами можуть бути знаряддя або предмети злочину, речі, що належали злочинцю і які він залишив на місці злочину, тощо. Зазначені об'єкти дають обнюхати собаці та, за можливості, організують переслідування злочинця по запахових слідах. Крім того, з допомогою собаки встановлюють маршрут пересування учасників події до місця вчинення злочину та від нього.

Запаховий слід людини може зберігатися строком до однієї доби. Проте найбільш ефективним є *переслідування злочинця* по гарячих слідах, залишених не більше як три години тому. Отже, чим раніше кінолог прибуде на місце злочину, тим результативніше буде застосування службово-розшукового собаки. При цьому слід зважати на те, що тривалість збереження запахових слідів значною мірою залежить від погодних та інших умов.

В оперативній практиці ОВС використовується препарат на жировій основі СП-80мс, запах якого невідчутний для людини, але добре відчувається собаками і здатний у кілька разів збільшити час «життя» запахового сліду. Препарат застосовують у хімічних пастках на об'єктах, де зберігаються матеріальні цінності. Зловмисник, потрапляючи у хімічну пастку, забруднює підошви взуття пахучою речовиною, яку залишає на всьому шляху свого пересування, що дозволяє надійно визначити напрям його руху та організувати переслідування.

Якщо шляхом переслідування по гарячих слідах злочинця затримати не вдалося, можна використати запахові сліди, які він залишив на місці злочину, для його ідентифікації в майбутньому. Для цього дрібні предмети зі слідами запаху злочинця або проби повітря консервують у спеціальних ємностях (скляні банки, пакети з металевої фольги тощо). Про факт вилучення запаху з місця злочину зазначають у протоколі огляду місця події. Ємності із запахом зберігають в одорологічній колекції у холодильнику.

Під час затримання підозрюваного у вчиненні злочину здійснюють *оперативну кінологічну вибірку* людини за запаховими слідами. Собаці дають понюхати вилучений з місця події законсервований предмет-носіє запаху, після чого підводять до кількох пронумерованих порівняльних зразків, серед яких тварина обирає запах, ідентичний вилученому. Як свідчить практика, собака може ідентифікувати запах, який в консервованому стані зберігається до 2-3 років.

Якщо підозрюваний затриманий, кінологічну вибірку злочинця можна здійснювати з групи людей, до якої включають затриманого. Для цього службово-розшуковому собаці після обнюхування слідів або предметів із місця злочину дають вільно (без втручання інспектора-кінолога) пройтися в наморднику близько кожної людини. Під час вибірки слід спостерігати за поведінкою собаки та звертати увагу на реакцію осіб, з кола яких здійснюють вибірку (нервозність, неспокій).

Аналогічним чином здійснюють вибірку речей, що належать злочинцю, за їх запаховими слідами. Існує два варіанти вибірки: 1) собака вибирає річ, що належить підозрюваному, по запаху з речі, знайденої на місці злочину; 2) собака вибирає річ, знайдену на місці злочину, по запаху з речі, що належить підозрюваному.

Результати вибірки не є судовим доказом і використовуються в оперативно-розшуковій діяльності як орієнтуюча інформація для планування подальших оперативно-розшукових заходів.

Службово-розшукові собаки можуть використовуватися з метою *зашифровки джерел оперативної інформації* проведенням оперативних комбінацій. Наприклад, джерела інформації щодо місць зберігання наркотичних засобів, зброї, викрадених цінностей тощо, здобутої через негласний апарат, можуть бути зашифровані застосуванням службово-розшукового собаки в процесі обшуку.

Зашифровка агентурних джерел може здійснюватися також виявленням злочинця, щодо особи якого є агентурні дані, його реальною вибіркою з кількох осіб по запаху речі, що раніше належала йому і знайдена на місці злочину, виявленням злочинця за непомітним сигналом кінолога вибіркою його з кількох осіб по запаху речі, що раніше належала йому і знайдена на місці злочину.

- *Документальне оформлення* відомостей, отриманих у результаті застосування службово-розшукових собак.
- У кожному випадку застосування службово-розшукових собак складають акт у двох примірниках. Перший примірник акта долучають до матеріалів кримінальної справи або заяви про вчинення злочину, другий - передають керівнику підрозділу кінологічної служби.

Якщо застосування службово-розшукового собаки сприяло розкриттю злочину або затриманню злочинця, оперативний працівник або слідчий, що керував проведенням заходу, складає відповідну *довідку*, яка передається в підрозділ кінологічної служби для обліку і долучення до акта застосування службово-розшукового собаки.

Вилучення і консервація виявленого на місці злочину запахового сліду злочинця оформлюється протоколом у присутності понятих. Використання запаху злочинця, що зберігається, також оформляється протоколом, що складається у двох примірниках, де вказують, зокрема, способи використання запаху, відомості про собаку й результати його роботи. Перший примірник протоколу долучають до кримінальної справи, другий-до справи обліку результатів застосування собаки або оперативних матеріалів.

